

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКА МАЙБУТНЬОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ ТА
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Випуск 1(17), 2026

Мукачево

УДК001(051)(045)''540*6''

НЗ4

*Рекомендовано до друку та поширення через
мережу Інтернет Науково-технічною радою
Мукачівського державного університету
(Протокол №4 від 19 травня 2026 р.)*

Головний редактор:

Пігош Василь Августинович - кандидат економічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет.

Заступник головного редактора:

Молнар Тетяна Іванівна – голова Наукового товариства студентів,
аспірантів, молодих вчених, Мукачівський державний університет

Відповідальний секретар: Мовчан К.М., директор наукової бібліотеки,
Мукачівський державний університет

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Кабацій Василь Миколайович – к. ф-м. н., доцент.

Козарь Оксана Петрівна – д-р. т. н., професор

Корнієнко Інокентій Олексійович – д-р. психол. н., професор

Лужанська Тетяна Юріївна – к. географічних наук, доцент.

Малець Олександр Омелянович – д-р. і. н., професор.

Моргун Алла Володимирівна – к. філол. н.

Проскура Володимир Федорович – д-р е. н., професор.

Реслер Марина Василівна – д-р е. н., професор

Стегней Маріанна Іванівна – д-р. е. н., професор

Теличко Наталія Вікторівна – д-р. пед. н., професор

Товканець Ганна Василівна – д-р пед. н., професор

Фізеші Октавія Йосипівна – д-р. пед. н., професор

Черепаня Наталія Іванівна – к. пед. н., доцент

Черничко Тетяна Вікторівна – д-р. е. н., професор

УДК 37.091.26:37.017:373.3/.5(045)

Сідор Ю.І.

здобувачка вищої освіти
спеціальність АЗ Початкова освіта,
другий (магістерський) рівень вищої освіти,
Мукачівський державний університет

Молнар Т.І.

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти,
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІННОСТЕЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У статті розкрито сутність формувального оцінювання результатів навчання учнів та обґрунтовано його роль у реалізації ціннісних орієнтирів Нової української школи. Здійснено аналіз нормативно-правового забезпечення оцінювальної діяльності в системі початкової освіти, визначено місце формувального оцінювання як провідного інструменту відстеження індивідуального поступу молодших школярів. Окреслено ціннісні засади формувального оцінювання, зокрема повагу до особистості дитини, дитиноцентризм, позитивну мотивацію до навчання, прозорість критеріїв оцінювання, орієнтацію на процес навчання, індивідуальний підхід, самооцінювання, рефлексію. Наголошено, що формувальне оцінювання у сучасній початковій школі виступає не лише засобом фіксації результатів навчання, а й важливим інструментом розвитку особистості учня, підтримки його навчальної мотивації та формування ключових компетентностей.

Ключові слова: контрольно-оцінювальна діяльність, формувальне оцінювання, результати навчання, ціннісні орієнтири, Нова українська школа.

The article reveals the essence of formative assessment of students' learning outcomes and substantiates its role in the implementation of the value-oriented principles of the New Ukrainian School. An analysis of the regulatory and legal framework for assessment activities in the system of primary education has been carried out, and the place of formative assessment as a leading tool for monitoring the individual progress of primary school students has been determined. The value foundations of formative assessment are outlined, including respect for the child's personality, child-centeredness, positive learning motivation, transparency of assessment criteria, focus on the learning process, individual approach, self-assessment, and reflection. It is emphasized that formative assessment in modern primary school serves not only as a means of recording learning outcomes, but also as an important tool for the development of the student's personality, support of learning motivation, and formation of key competencies.

Key words: assessment and evaluation activity, formative assessment, learning outcomes, value-oriented principles, New Ukrainian School.

Сьогодні суспільство потребує особистостей, які вміють свідомо визначати мету своєї діяльності, мотивовані до навчання, здатні самостійно вирішувати проблеми, володіючи необхідними знаннями, а також ефективно співпрацювати

з іншими. У цьому контексті оцінювання результатів навчання відіграє ключову роль, адже воно не лише фіксує рівень знань і вмінь здобувачів освіти, але й стає важливим інструментом мотивації, саморозвитку та вдосконалення освітнього процесу. Особливо важливим є питання оцінювання в початковій школі, адже саме на цьому етапі закладаються основи для подальшого навчання і розвитку особистості дитини. Початкова освіта відіграє ключову роль у формуванні компетентностей, свідомого ставлення до навчання, а також здатності учнів до самостійної роботи та співпраці в команді. З огляду на це, оцінювання результатів навчання має бути спрямоване на підтримку індивідуального прогресу учня, врахування його потреб та можливостей.

Проблема оцінювання результатів навчання здобувачів початкової освіти є ключовою у сучасній педагогічній теорії та практиці. Упродовж останніх десятиліть питання мети, завдань і методів оцінювання досліджували як сучасні науковці, так і класики педагогічної думки, серед яких: Ш. Амонашвілі, Н. Бібік, І. Зайченко, О. Локшина, В. Омельченко, С. Мельничук, Т. Мотуз, О. Савченко, В. Сухомлинський, М. Фіцула, О. Щербак та ін. Численні наукові розвідки (Н. Ларіонова, О. Онопрієнко, Н. Стрельцова, О. Фідкевич) свідчать про зміну парадигми оцінювання, яке повинно сприяти всебічному розвитку особистості дитини, забезпечуючи підтримку її індивідуального прогресу та сприяючи формуванню необхідних компетентностей для успішної адаптації в сучасному світі.

Мета статті – розкрити сутність формувального оцінювання результатів навчання учнів та обґрунтувати його роль у реалізації ціннісних орієнтирів Нової української школи.

В умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» [2] оцінювання результатів навчання здобувачів початкової освіти набуває нового змісту та підходів, орієнтуючи освітній процес на розвиток ключових компетентностей та індивідуалізацію навчання.

Нормативно-правовою базою, яка визначає зміни в системі оцінювання результатів навчання здобувачів початкової освіти, є:

- 1) Закон України «Про освіту» (2017 р.);
- 2) Закон України «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.);
- 3) Концепція «Нова українська школа (2016 р.);
- 4) Державний стандарт початкової освіти (2018 р.);
- 5) Наказ МОН України від 13.07.2021 р. № 813 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти».

Правове визначення оцінювання як невід'ємного складника освітнього процесу підкреслює важливість створення умов, за яких молодші школярі матимуть можливість отримувати справедливу та об'єктивну оцінку своїх навчальних досягнень, що сприятиме їхньому розвитку та мотивації до подальшого навчання.

Зокрема, у Державному стандарті початкової освіти [1] зазначено, що отримання даних про результати навчання учнів здійснюється через:

1) *формувальне оцінювання*, метою якого є відстеження особистісного розвитку учнів, їхнього поступу у засвоєнні навчального досвіду як основи компетентності, а також формування індивідуальної освітньої траєкторії;

2) *підсумкове оцінювання*, яке спрямоване на співвіднесення навчальних досягнень учнів із обов'язковими/очікуваними результатами, визначеними Державним стандартом або освітньою програмою.

Провідне місце у сучасній системі оцінювання посідає саме формувальне оцінювання, яке спрямоване на підтримку індивідуального розвитку дитини та забезпечення її активної участі в освітньому процесі. На відміну від підсумкового оцінювання, яке фіксує кінцевий результат навчання, формувальне оцінювання акцентує увагу на самому процесі навчальної діяльності, динаміці особистісного поступу та формуванні в учнів здатності до самооцінювання, рефлексії й відповідальності за власне навчання [4].

В початковій школі формувальне оцінювання ґрунтується не лише на вимірюванні навчальних досягнень, а й на системі ціннісних орієнтирів, що забезпечують формування гуманістичного освітнього середовища. Відмова від

карального підходу до оцінювання та переорієнтація на підтримку індивідуального розвитку кожного учня базуються на визнанні унікальності дитини, повазі до її гідності та необхідності надання позитивного й конструктивного зворотного зв'язку.

Однією з ключових ціннісних засад формувального оцінювання в початковій школі є ***повага до особистості дитини***. Це означає, що процес оцінювання повинен бути спрямований не на покарання чи приниження учня, а навпаки – на його підтримку, мотивацію та зміцнення віри у власні сили. Важливо, щоб кожна дитина відчувала: її намагання помічені, зусилля оцінені, а тимчасові труднощі не знецінюють її як особистість. Вчитель має визнавати унікальність кожного учня, розуміючи, що темпи розвитку, інтереси, здібності й життєвий досвід дітей можуть значно відрізнятися. Саме тому оцінювання повинно мати індивідуалізований характер, відображати поступ дитини у порівнянні з її власними попередніми результатами, а не лише з нормативними вимогами чи успіхами однокласників.

Ще однією визначальною цінністю оцінювання в початковій школі є ***дитиноцентризм***. Цей принцип означає переорієнтацію освітнього процесу на визнання особистості дитини, її потреб, можливостей, емоційного стану та індивідуального темпу розвитку. У контексті дитиноцентризму оцінювання розглядається не як засіб контролю за виконанням навчальних завдань, а як інструмент глибшого розуміння дитиною самої себе, своїх досягнень і потенціалу. Оцінювання має бути спрямоване на те, щоб показати дитині, чого вона вже досягла, над чим ще варто попрацювати і як саме це можна зробити. У цьому процесі важливо не лише зафіксувати результат, а й дати зворотний зв'язок, який мотивує до подальшого зростання [6].

Ціннісною основою контрольно-оцінювальної діяльності в початковій школі, крім того, є ***позитивна мотивація до навчання***. Оцінювання в освітньому процесі має не лише фіксувати рівень знань і вмінь учня, а й сприяти формуванню внутрішнього бажання вчитися та пізнавати нове. Замість того, щоб викликати страх перед помилкою або боязню негативної оцінки, система

оцінювання повинна підтримувати дитину, надихати її на подальший розвиток і заохочувати до активної участі в навчанні. За таких умов учень відчуває себе впевнено і безпечно, розуміючи, що помилки – це не привід для покарання чи осуду. Позитивна мотивація стимулює в учнів прагнення до самовдосконалення, розвиток креативності та відповідальності за власний навчальний поступ. Вона формує у дітей установку, що навчання – це цікава і важлива діяльність, а не просто обов'язок, пов'язаний з оцінками. Тож оцінювання в початковій школі має бути не інструментом тиску, а засобом підтримки, який спонукає дитину до пізнання [5].

Прозорість і зрозумілість критеріїв оцінювання є не менш важливим аспектом під час формувального оцінювання. Для дітей дуже важливо розуміти, за якими саме показниками оцінюється їхня робота, адже це допомагає їм усвідомлено ставитися до навчання і власних досягнень. Критерії оцінювання повинні бути чітко сформульовані та доступні для сприйняття на рівні початкової школи, враховуючи вікові особливості учнів, їхній рівень розвитку та здатність розуміти поставлені вимоги. Прозорість цих критеріїв сприяє формуванню довіри між учителем і учнями, знижує рівень тривоги і страху перед оцінкою, а також стимулює прагнення до покращення результатів. Коли діти розуміють, що саме від них очікується і за що вони отримують ту чи іншу оцінку, це сприяє розвитку відповідальності за власне навчання і формує позитивне ставлення до процесу оцінювання як інструменту підтримки і розвитку [3].

Фокус на процес, а не лише на результат, є однією із ключових ціннісних засад контрольно-оцінювальної діяльності в початковій школі. Важливо визнавати і цінувати не тільки кінцевий успіх учня, а й ті зусилля, які він докладає під час навчання, а також поступ, що відбувається у його розвитку. Зусилля, які дитина докладає щодня, динаміка її розвитку і поступ у здобутті знань – це ті аспекти, які заслуговують на визнання і підтримку. Важливо формувати в молодших школярів усвідомлення, що помилки – це не поразка, а цінний досвід і можливість навчитися новому. У такому середовищі дитина

почувається впевненою, не боїться експериментувати та робити помилки, розглядаючи їх як шанс для зростання, а не як причину для тривоги чи осуду. Саме такий погляд на помилки – як на можливості для навчання – сприяє розвитку впевненості в собі, гнучкості мислення та прагнення до самовдосконалення, що є надзвичайно важливими складниками подальшого розвитку.

Кожна дитина – це унікальна особистість зі своїми індивідуальними особливостями, психологічними потребами та рівнем розвитку. Тому *індивідуальний підхід* у процесі оцінювання є надзвичайно важливим. Він передбачає уважне врахування цих чинників, щоб оцінювання було справедливим і максимально відповідало можливостям та потребам конкретного учня. Гнучкість у виборі методів і форм оцінювання дає змогу адаптувати процес до особливостей дитини, підтримувати її інтерес до навчання і сприяти гармонійному розвитку.

Розглядаючи ціннісні засади формувального оцінювання в початковій школі, важливо наголосити на значенні *самооцінювання та рефлексії* як ключових компонентів особистісно орієнтованого підходу до навчання. Самооцінювання сприяє формуванню в учнів усвідомленого ставлення до власного навчання, розвитку відповідальності, здатності аналізувати свої досягнення та визначати напрями подальшого зростання. Рефлексія, у свою чергу, дозволяє дітям замислитися над тим, чого вони навчилися, що викликало труднощі, які стратегії були ефективними. Коли дитина навчається усвідомлено оцінювати власні успіхи та труднощі, вона починає краще розуміти свої сильні сторони і ті сфери, які потребують додаткової уваги. Цей процес допомагає виховувати відповідальність за власне навчання і формує внутрішню мотивацію до розвитку. Крім того, розвиток навички рефлексії сприяє здатності ставити реалістичні цілі, аналізувати свої дії та коригувати їх, що є важливим кроком у формуванні саморегуляції та усвідомленого ставлення до власного розвитку.

Отже, формувальне оцінювання результатів навчання учнів у контексті Нової української школи є однією з ключових складників оновленого підходу

до освіти, що базується на засадах гуманізму, поваги до особистості, розвитку ключових компетентностей і партнерства між учасниками освітнього процесу. Цей процес вже давно вийшов за межі традиційного підрахунку балів та зосередився на підтримці, мотивації й особистісному розвитку кожної дитини. Сучасна контрольно-оцінювальна діяльність у початковій школі набуває нової якості, базуючись на цінностях гуманізму, дитиноцентризму, індивідуального підходу та позитивної мотивації. Її головна мета полягає не у фіксації недоліків, а у підтримці розвитку особистості дитини, формуванні впевненості у власних силах, стимулюванні до пізнання та самовдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п/ed20190816#Text>
2. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Ларіонова Н. Б., Стрельцова Н. М. Формувальне оцінювання в освітньому процесі початкової школи: навчально-методичний посібник. Видання 2-е, перероблене та доповнене. Харків: Друкарня Мадрид, 2020. 83 с.
4. Молнар Т. І. Оцінювання результатів навчання учнів: ціннісні засади в Новій українській школі. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2025. Вип. 11. С. 29–34.
5. Онопрієнко О. В. Інструментарій оцінювання результатів компетентісно орієнтованого навчання молодших школярів: методичний посібник. Київ: КОНВІ ПРИНТ, 2020. 72 с.
6. Фідкевич О. Л. Нова українська школа: теорія і практика формуального оцінювання у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2020. 96 с.

УДК 37.017:[373.3.011.3-057874:159.923.2](045)

Товканець Г.В.

доктор педагогічних наук, професор,
Мукачівський державний університет

Фетько К.Ю.

здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня,
спеціальність АЗ «Початкова освіта»,
Мукачівський державний університет

**РОЛЬ ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ МОЛОДШОГО
ШКОЛЯРА В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**



МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>